

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 239/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen leskeneläkkeen määräaikaisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Vilhelm Junnilan /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 239/2022 vp:

Miksi hallitus haluaa heikentää leskeksi jääneiden taloudellista asemaa ja lisätä eläkeläisköyhyyttä pienituloisten, varsinkin naisten, keskuudessa ja

aikooko se tarkastella lakia uudelleen syntymävuoden osalta ja siirtää tulorajan sisältävään malliin?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Eläkeläisten toimeentulon turvaaminen ja työeläkejärjestelmän rahoituksellisen kestävyys turvaaminen ovat olleet eläkepolitiikan pitkän aikavälin tavoitteita, ja ne olivat tavoitteena myös vuonna 2017 voimaan tullessa eläkeuudistuksessa. Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä päätettiin selvittää mahdollisuuksia kehittää perhe-eläketurvaa. Työmarkkinajärjestöt tekivät kesällä 2019 ehdotuksen perhe-eläkkeiden uudistamisesta. Pääministeri Sanna Marinin hallitus on sitoutunut vuoden 2017 eläkeuudistuksen toimeenpanon jatkamiseen yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Perhe-eläkeuudistus tuli voimaan vuoden 2022 alusta. Tarkoituksena oli uudistaa perhe-eläkejärjestelmää ottaen huomioon yhteiskunnassa tapahtuneet rakennemuutokset. Leskeneläkkeellä ei ole katsottu olevan enää nuorempien sukupolvien osalta aiempaa vastaavaa roolia lesken toimeentulon turvaamisessa. Tähän on vaikuttanut muun muassa naisten työssäkäynnin lisääntyminen sekä perhekokojen pientyminen. Lisäksi eläkettä karttuu nykyisin myös palkattomilta ajoilta kuten tutkintoon johtaneesta opiskelusta sekä lasten kotihoidon ajalta.

Perhe-eläkejärjestelmän uudistamisen tavoitteena on ollut turvata ensisijaisesti edunjäntäjän kuolemaa seuranneen sopeutumisvaiheen toimeentuloa ja kohdentaa perhe-eläke-etuuksia lapsille ja lapsiperheille. Elinkaarinäkökulmasta muutoksen vaikutus on euromääräisesti suurin nuorena leskeksi jääneisiin, joille toimeentuloa turvataan jatkossa leskeneläkkeen päättymisen jälkeen muiden sosiaaliturvajärjestelmän etuuksien kautta eli samalla tavalla kuin niille, jotka eivät ole perhe-eläketurvan piirissä. Leskeneläkkeen muutos määräaikaiseksi ei kuitenkaan vaikuta lapsiperheen toimeentuloon, koska leskeneläkettä maksetaan pääsääntöisesti edelleen siihen saakka, kunnes

nuorin lapseneläkettä saava lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Lainsäädännön jälkiarvioinnissa voidaan arvioida, minkälainen vaikutus leskeneläkkeen keston rajaamisella on ollut erityisesti pienituloisten naisten asemaan.

Eläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke oli 1 784 euroa kuukaudessa vuonna 2021. Keskieläke on melkein kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Miesten ja naisten eläke-erot ovat viimeisten vuosikymmenien aikana kaventuneet. Viimeisimmän tiedon mukaan naisten keskieläke on noin 80 % miesten keskimääräisestä eläkkeestä.

Perherakenteissa on tapahtunut viime vuosikymmeninä muutoksia. Tilastokeskuksen tietojen mukaan yksinasuvia oli vuonna 2020 yhteensä 1,25 miljoonaa eli 33 000 enemmän kuin edellisenä vuonna. Tästä näkökulmasta katsottuna toistaiseksi myönnettävän leskeneläkkeen voidaan katsoa lisänneen myös epätasa-arvoa yksinelävien ja avioliitossa olleiden välille, kun leskeneläkkeellä pyrittiin säilyttämään lesken totuttu toimeentulon taso. Leskeneläkkeen tulee antaa turvaa vaikeassa elämänvaiheessa ja mahdollistaa lesken ja perheen sopeutuminen muuttuneeseen tilanteeseen. Uudistuksessa leskeneläkkeen muuttaminen määräaikaiseksi koskee vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneitä. Nämä ikäluokat jäävät leskeksi arvion mukaan keskimäärin alkaen 2050-luvulta yli 70 vuoden iässä.

Eläkeläisköyhyys on suuri yhteiskunnallinen ongelma ja eläkeläisköyhyyden torjuminen on hallitukselle tärkeä tavoite. Hallitus on tehnyt lukuisia toimenpiteitä, jotka auttavat pienituloisia eläkeläisiä. Pienimpiin eläkkeisiin on tehty vuoden 2020 alusta korotuksia, kun täysiä takuueläkkeitä korotettiin 50 eurolla ja täysiä kansaneläkkeitä 34 eurolla kuukaudessa. Noin 609 000 eläkeläistä sai vähintään pienen korotuksen eläkkeeseensä. Lisäksi samassa yhteydessä eläkkeensaajan asumistukeen tehdyillä muutoksilla pyrittiin siihen, että huomioitavat eläketulot eivät juurikaan vaikuttaisi eläkkeensaajan asumistukeen ja siten vähentäisi eläkkeensaajan käytettävissä olevien tulojen nousua.

Eläkeläisten käytettävissä oleviin tuloihin vaikuttaa tulojen ohella myös moni muu asia, kuten asumis- ja terveydenhoitomenot. Hallitusohjelman mukaisesti uudistetun, kesällä 2021 voimaan tulleen asiakasmaksulain yhteydessä laajennettiin maksuttomuutta ja kohtuullistettiin asiakasmaksuja, mikä tosiasiallisesti parantaa monien pienituloisten toimeentuloa. Hallitus on myös esimerkiksi päättänyt lisätä kohtuuhintaista asuntotuotantoa sekä suitsia sähkönsiirtomaksuja ja näin pyrkiin hillitsemään asumiskustannusten nousua.

Lisäksi on tärkeää ottaa tässä yhteydessä huomioon perhevapauudistus, joka tulee voimaan 1.8.2022. Uudistuksen tavoitteena on, että perhevapaat ja hoitovastuu jakautuvat perheissä tasaisesti molempien vanhempien kesken. Tämä vahvistaa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa työelämässä sekä pienentää sukupuolten välisiä palkkaeroja. Uudistus voi vaikuttaa positiivisesti naisten työuriin ja sitä kautta vahvistaa tulevaisuudessa myös naisten eläkkeitä.

Perhe-eläkejärjestelmä on kiinteä osa sekä työ- että kansaneläkejärjestelmää ja näitä eläkejärjestelmiä kehitetään pitkäjänteisesti ja harkitusti.

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä päätettiin, että sosiaali- ja terveysministeriö tekee vuodesta 2026 alkaen arvion työurien kehityksestä sekä työeläkejärjestelmän taloudellisesta ja sosiaalisesta kestävyydestä, minkä jälkeen vastaava arvio tehdään joka viides vuosi. Tämän arvion yhteydessä voidaan tarkastella myös perhe-eläkkeitä koskevien lakimuutosten vaikutuksia ja perhe-eläkejärjestelmien mahdollisia kehittämistarpeita.

Helsingissä 19.5.2022

Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen